

Słowo wstępne

Oddawana do rąk Czytelników księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Tomaszewskiemu jest wyrazem szacunku, wdzięczności i uznania dla Jubilata, który od przeszło czterech dekad współtworzy polską kryminalistykę – nie tylko jako nauczyciel akademicki, ale także jako organizator życia akademickiego, budowniczy instytucji oraz rzecznik modelu nauk sądowych pozostającego w ścisłym związku z realnymi potrzebami wymiaru sprawiedliwości. Profesor od 1995 r. nieprzerwanie kieruje Katedrą Kryminalistyki Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, a jego droga akademicka i organizacyjna od wielu lat stanowi jeden z najważniejszych punktów odniesienia dla środowiska kryminalistycznego w Polsce.

Jubileusz Profesora jest okazją szczególną. Skłania bowiem nie tylko do uświadomienia sobie imponującej skali dorobku, obejmującego m.in. zagadnienia identyfikacji kryminalistycznej, badań dokumentów, ekspertyzy pisma ręcznego, metodologii opiniowania i szeroko rozumianego „dowodu naukowego”, ale także do dostrzeżenia tego, co w akademickich podsumowaniach bywa niekiedy trudniejsze do uchwycenia: ogromu pracy na rzecz ludzi, środowiska i instytucji. W przypadku Profesora Tadeusza Tomaszewskiego właśnie ta zdolność łączenia refleksji naukowej z odpowiedzialnością organizacyjną i troską o praktyczny wymiar prawa wydaje się cechą szczególną i wyjątkowo trwałą.

Profesor Tadeusz Tomaszewski należy do grona tych przedstawicieli akademii, którzy nie ograniczali swojej aktywności do pracy gabinetowej i publikacyjnej. Jego biografia akademicka pokazuje konsekwentne przyjmowanie odpowiedzialności za wspólnotę uniwersytecką oraz za rozwój instytucji, w których nauka ma służyć także kształtowaniu standardów życia publicznego. W latach 1999–2001 pełnił funkcję prodziekana, a w latach 2001–2008 dziekana Wydziału Prawa i Administracji UW. Następnie, w latach 2008–2012, piastował stanowisko prorektora UW ds. nauczania i polityki kadrowej, a w latach 2012–2016 – prorektora UW ds. zasobów ludzkich i kształcenia ustawicznego.

Przedstawiona wyliczanka funkcji nie oddaje jednak znaczenia tej aktywności. Dla środowiska prawniczego i kryminalistycznego Profesor Tomaszewski pozostaje przykładem osoby, która potrafiła wypełniać wysokie obowiązki

akademickie bez utraty więzi z własną dyscypliną, jej problemami i ludźmi. Jako dziekan i prorektor nie przestał być kryminalistyką. Jego działalność organizacyjna nie stanowiła dodatku do pracy naukowej, lecz jej naturalne przedłużenie: była próbą stworzenia takich ram funkcjonowania Uniwersytetu, które służą jakości, współpracy i długofalowemu rozwojowi.

Dla polskiego środowiska kryminalistycznego Profesor Tadeusz Tomaszewski od lat pozostaje jedną z najważniejszych osób także dlatego, że potrafił konsekwentnie budować jego instytucjonalną tożsamość. Znaczenie tej pracy szczególnie dobrze widać w związkach Profesora z Polskim Towarzystwem Kryminalistycznym. Profesor zasiada w Zarządzie PTK i przewodniczy jego Radzie Naukowej, a współpraca pomiędzy Katedrą Kryminalistyki a Towarzystwem znajduje odzwierciedlenie w działalności wydawniczej, organizacji seminariów i debat poświęconych współczesnym problemom kryminalistyki, realizacji projektów wdrożeniowych. Nie jest to rola wyłącznie formalna. W rzeczywistości Profesor Tomaszewski należy do tych osób, które przez lata współtworzyły polską kryminalistykę jako środowisko, a nie jedynie jako zbiór indywidualnych specjalizacji. Wspierał wydarzenia naukowe, współtworzył przestrzeń dialogu między przedstawicielami akademii a praktykami, sprzyjał integracji różnych pokoleń kryminalistów oraz przypominał, że rozwój dyscypliny zależy nie tylko od publikacji, ale także od jakości relacji instytucjonalnych, gotowości do wymiany doświadczeń i zdolności prowadzenia merytorycznej debaty. Właśnie dzięki takim osobom środowisko kryminalistyczne może zachowywać ciągłość, krytyczny potencjał i poczucie wspólnej odpowiedzialności za właściwe standardy praktyki.

W działalności Profesora od dawna widoczny jest także związek z międzynarodowym wymiarem kryminalistyki. Współczesne nauki sądowe rozwijają się w coraz większym stopniu poprzez porównywanie standardów, kontakt z doświadczeniami innych państw i wspólne rozważania nad granicami oraz możliwościami dowodu naukowego. Profesor Tadeusz Tomaszewski należy do grona osób, które dobrze rozumiały ten proces i potrafiły skutecznie wpisywać rodzimą refleksję kryminalistyczną w szerszy obieg międzynarodowy. Świadczą o tym zarówno jego wieloletnie kontakty i aktywność naukowa, jak i kierowanie przedsięwzięciami badawczymi o wyraźnie porównawczym i transgranicznym znaczeniu, czego przykładem jest wieloletnia współpraca z doktorem Henrym Lee dotycząca dowodów naukowych na pograniczu kultur prawnych.

Ta współpraca międzynarodowa miała u Profesora zawsze wymiar praktyczny. Nie chodziło w niej wyłącznie o obecność na forum zagranicznym, ale o faktyczne wprowadzanie do polskiej debaty pytań istotnych dla nowoczesnego wymiaru sprawiedliwości: o standardy opiniowania, o relację między ekspertem a organem procesowym, o ograniczenia metod identyfikacyjnych

i o warunki rzetelnego korzystania z wiadomości specjalnych. Profesor wielokrotnie pokazywał, że polska kryminalistyka nie powinna rozwijać się w izolacji.

Jednym z najważniejszych i najbardziej rozpoznawalnych obszarów aktywności Profesora Tadeusza Tomaszewskiego pozostaje problematyka roli biegłego w wymiarze sprawiedliwości. To właśnie tutaj skupiają się najistotniejsze cechy Jego dorobku: precyzja metodologiczna, świadomość praktycznych konsekwencji błędu, krytyczne podejście do uproszczeń oraz przekonanie, że sprawiedliwość proceduralna nie może istnieć bez wysokiej jakości wiedzy eksperckiej. Profesor należy do grona tych osób, które od lat przypominają, że opinia biegłego nie jest elementem ubocznym postępowania, lecz jednym z jego elementów krytycznych – punktem, w którym wiedza naukowa styka się bezpośrednio z decyzją procesową, a standardy warsztatowe przekładają się na losy konkretnych ludzi.

Nieprzypadkowo Profesor wielokrotnie podejmował temat rzetelności, staranności i aktywności biegłego, wskazując, że ekspertyza sądowa wymaga nie tylko wiedzy specjalistycznej, lecz także jasno określonych standardów odpowiedzialności zawodowej i procesowej. Autorstwo wielu tekstów poświęconych właśnie rzetelności, staranności i aktywności biegłego dobrze pokazuje, że dla Profesora problematyka ta nie ma charakteru czysto technicznego. Jest ona częścią szerszego pytania o to, jak budować zaufanie do dowodu naukowego i jak zapobiegać sytuacjom, w których wiedza specjalna bywa przeceniana, źle rozumiana albo wykorzystywana bez dostatecznej kontroli metodologicznej.

Szczególnie doniosłym przejawem tej wieloletniej troski była aktywność Profesora w debacie nad założeniami ustawy o biegłych sądowych. Nie poprzestawał na diagnozie problemów, lecz próbował tworzyć ramy instytucjonalne, które mogłyby poprawić funkcjonowanie całego systemu. W 2023 r. aktywność ta weszła w fazę prac nad projektem ustawy o biegłych sądowych. Ich finał może stać się ukoronowaniem wielu lat pracy Profesora.

W tym miejscu szczególnie wyraźnie widać, jak trafnie można opisać Profesora Tomaszewskiego jako osobę, która przez całe lata podejmowała nieustanne próby tworzenia ram sprawniej działającego wymiaru sprawiedliwości. Dla Profesora sprawność nigdy nie oznaczała jedynie szybkości działania. Oznaczała raczej lepszą organizację, bardziej przejrzyste reguły, wyższe kompetencje uczestników postępowania i większą odporność systemu na pomyłki. W tym sensie jego refleksja nad biegłymi, ekspertyzą, dokumentem, identyfikacją czy dowodem naukowym nie była jedynie specjalistycznym komentarzem do procesu karnego. Była częścią większego projektu intelektualnego i instytucjonalnego: projektu wymiaru sprawiedliwości, który działa sprawniej właśnie dlatego, że działa mądrzej, ostrożniej i bardziej odpowiedzialnie.

Ta zdolność przekładania wiedzy kryminalistycznej na język rozwiązań ustrojowych, organizacyjnych i praktycznych wydaje się jedną z najważniejszych

cech dorobku Profesora. Dzięki niej pozostaje On postacią ważną nie tylko dla własnej dyscypliny, ale również dla prawników procesualistów, sędziów, prokuratorów, adwokatów, biegłych i wszystkich tych, którzy rozumieją, że nowoczesny wymiar sprawiedliwości musi umieć korzystać z wiedzy eksperckiej, ale też czynić to odpowiedzialnie. Profesor Tomaszewski od lat przypomina, że skuteczność bez rzetelności prowadzi do uproszczeń, a formalna poprawność bez realnej jakości dowodu nie wystarcza do osiągnięcia sprawiedliwego rozstrzygnięcia.

Nie można przy tym pominąć roli Profesora jako nauczyciela akademickiego. Dla wielu osób związanych z kryminalistyką i naukami sądowymi był i pozostaje nauczycielem w najpełniejszym znaczeniu tego słowa: nie tylko przekazującym wiedzę, ale także uczącym sposobu myślenia.

Księga jubileuszowa poświęcona Profesorowi Tadeuszowi Tomaszewskiemu jest zatem czymś więcej niż zbiorem tekstów. Jest przede wszystkim świadectwem wdzięczności środowiska wobec osoby, która przez lata łączyła w sobie role nauczyciela, organizatora, dziekana, prorektora, działacza środowiskowego i animatora debat o reformie instytucji wymiaru sprawiedliwości.

Oddając Profesorowi ten jubileuszowy tom, pragniemy więc wyrazić wdzięczność nie tylko za dorobek akademicki, lecz także za lata pracy dla uniwersytetu, środowiska kryminalistycznego i idei wymiaru sprawiedliwości opartej na kompetencji, rzetelności i mądrym wykorzystaniu wiedzy specjalnej. Pragniemy podziękować za działalność dziekańską i prorektorską, za budowanie pozycji kryminalistyki w Polsce, za zaangażowanie w Polskim Towarzystwie Kryminalistycznym, za współpracę międzynarodową oraz za konsekwentne przypomnianie, że kwestia biegłych sądowych i jakości ekspertyzy nie jest zagadnieniem ubocznym, lecz jednym z fundamentów dobrze funkcjonującego państwa prawa.

Niech niniejsza księga będzie zatem wyrazem uznania dla Profesora Tadeusza Tomaszewskiego, który nie tylko opisywał i objaśniał rzeczywistość kryminalistyki, lecz także współtworzył jej instytucjonalne podstawy, wzmacniał jej środowisko i nieustannie zabiegał o to, by polski wymiar sprawiedliwości działał sprawniej i bardziej odpowiedzialnie.